

HEEMKUNDEKRING "PEBELLAND" te HEIMOND
Opgericht 24 mei 1948

Secretariaat: Oostende 31 A

L.S.,

Wij hebben de eer U hierbij uit te nodigen voor een vergadering met het Provinciaal Genootschap op

DINSDAG 13 JANUARI a.s. 's avonds om 8 uur in HOTEL WESTENDE.

Wij vertrouwen op een grote opkomst van onze leden.

Het Bestuur.

Het Bestuur van onze Kring wenst aan al onze leden en belangstellenden van harte: Zalig Nieuwjaar. Als wij hierbij enige wensen naar voren mogen brengen, dan zullen die vanzelfsprekend gelegen zijn op het gebied van de Heemkunde.

Het is onze wens, dat U trouw lid blijft van onze Kring; dat U de vergaderingen zoveel mogelijk zult bezoeken. Ons Bestuur doet werkelijk alle moeite, om belangrijke onderwerpen te laten behandelen; het is soms droevig, met hoe weinig resultaat onze moeite in deze bekrond wordt.

Verder wensen wij, dat er meer leden gevonden zullen worden, die aan actieve heemkunde-studie gaan doen. En dat zij copie zullen leveren voor ons mededelingenblad. Wij zouden dit blaadje willen laten uitgroeien tot een ruim opgeset blad. Daarvoor is Uw medewerking nodig. Laat ons eens weten, waarin U speciaal belang stelt; wellicht zijn er meerdere leden, die eenzelfde interesse hebben; wij kunnen die dan met elkaar in contact brengen.

Ook wensen wij, dat de steun, die wij ondervinden van ons

Gemeentebestuur, moge blijven en moge toenemen. Wij kunnen hierover trouwens allerminst klagen.

Onze Penningmeester wenst natuurlijk, dat U de contributie op tijd betaald. Wij hebben ons genoodzaakt gezien, de contributie van vier gulden te verhogen tot vijf gulden. Zijn gironummer is 404856 ten name van de heer Th. v. Mierlo.

De Drie Koningen optocht.

Zoals U in de krant hebt kunnen lezen, kon dit jaar de Drie Koningen optocht niet doorgaan wegens te geringe deelname. Wij voelen er n.l. niets voor, om só naar allerlei groepjes toe te laten. Wij willen er een alleszins verantwoorde stoet van maken. Daartoe hebben we enige kleding aangeschaft, n.l. voor één Drie Koningen, voor drie knechten, en voor een sterdrager. Het ligt in onze bedoeling, in 1959 een stel costuums te laten vervaardigen voor enige bazuinblazers. En zo ieder jaar wat. Dus: ófwel een verantwoorde stoet, óf geen.

Waarom liggen zoveel (kerken en) torens buiten de dorpskom ?

Er zijn in de loop der laatste decennien allerlei pogingen gedaan om te verklaren, waarom zoveel kerken en torens buiten de dorpskom gelegen zijn.

Er is voorlopig zeker geen verklaring te geven, die voor alle gevallen opgaat. Het lijkt er meer op, dat er een complex van factoren is. Het doel van dit artikeltje is: even bij elkaar te zetten, wat er al over dit onderwerp geschreven is.

Het is natuurlijk mogelijk, dat de parochiekerk oorspronkelijk wél centraal gelegen was, maar dat het dorp zich verplaatst heeft. Ik noem U twee gevallen van verplaatsing. Het eerste geval betreft Knegsel in de Acht Zaligheden. In een artikel in Brabants Heem: "Dorpsverplaatsing in de Kempen" door G. Beex (Br.H. 1950 blz. 26-27) wordt verhaald, dat volgens een schopenprotocol van Oerle dd. 13 dec. 1688 het dorp Knegsel door de Fransen "totaliter geruïneert" werd. Van het oude Knegsel bleef geen huis over; van de kerk alleen de fundamenten. De wegen op de stafkaart tonen nog duidelijk aan, waar de oude dorpskerk gelegen heeft. Dit is dus een geval, waarbij dorpskom en kerk zich verplaatst hebben. Men kan hier de vraag stellen: Wat

zou er gebeurd zijn, als b.v. wél het hele dorp, maar niet de kerk "totaliter geruïneert" was ?

Ook is mogelijk, dat men, bij gehele vernietiging van dorp en kerk, de kerk wél op haar oude plaats herbouwde, b.v. vanwege grondbezit, dat de kerk daar nu eenmaal bezat.

De heer Beex voegt er aan toe: "Te Oostelbeers en te Wintelre heeft zich waarschijnlijk een analoog geval voorgedaan."

Iets dergelijks is ook gebeurd met het dorp Bokhoven. In het blad "Met Gansen Trou" (blad van de hoekondekring van Nieuw-kuik e.a.) van aug. 1956 staat het begin van een scriptie, gemaakt door J. Versantvoort ten behoeve van de Architectencursus. L. J. schrijft : In 1948 werden kerk, kasteel en alle huizen (van Bokhoven) door de Geldersen in de as gelegd. Daarna heeft men de huidige kerk op een veiliger plaats gebouwd. Het vroegere dorp Bokhoven lag op een plaats die men nu de grote en kleine Konijnenberg noemt, precies één km. westwaarts verder, langs de Maas, richting Hedikhuizen; het grondoppervlak verraaft nóg de plaats van dorp en kasteel.

Tot zover "Met Gansen Trou". Een geval dus als in Knegsel. Het is dus mogelijk, dat een dorp zich verplaatst heeft. In beide genoemde gevallen verplaatste men de kerk óók.

Bij Oostelbeers, waar nu de ruïne van een oude toren een flink eind buiten de dorpskom staat, kan men wellicht spreken van een geval, waar het dorp zich wél verplaatst heeft en de kerk niet, want pas in de moderne tijd heeft men een kerk in het centrum van het dorp gebouwd.

§§§§§§§§

Er is nog een andere verklaring. In het najaar van 1951 heeft de heer G. Beex in het streekblad "De Sliffert" een reeks artikelen geschreven over "De Oude Kerken en Torens in de Acht Zaligheden". Op 20 september 1951 schrijft hij: Voor de verklaring van het feit dat de oude kerken en torens vaak buiten de tegenwoordige dorpskern en aan de rand van open akkers liggen (b.v. Bersel, Bladel, Hoogeloon, Middelbeers en Vesseem) moet men rekening houden met het ontstaan en de ontwikkeling van een dorp. De kerk staat oorspronkelijk in het centrum van een stel gehuchten, die samen één parochie vormen. Zo staat de kerk van Bersel temidden van de gehuchten Stokkelen, Schadewijk, de Voort en Bersel.

In Hoogeloon staat de kerk ook in het centrum en wel aan de kant van het grootste gehucht nl. Hoogcasteren. In Bladel ook.

G. Beex haalt dan een akte aan van de bisschop van Luik uit 1310,

waarin deze aan de deken van Hilvarenbeek opdracht geeft, een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid, om een nieuwe kerk te bouwen midden tussen de bestaande kerken van Hoogerloon en Hapert, die het nl. meestal met één pastoor moesten stellen. Die bewuste kerk is er wel niet gekomen, maar de akte ligt er toch maar.

Een bevestiging hiervan is te vinden in een artikel in Brabant's Heem 1956: "Nispen, een oud historisch centrum" door Br. Albertinus. Op blz. 119 staat: "Roosendaal heeft zich ontwikkeld uit de buurtschappen Langdonk, Hulsdonk, Kalsdonk o.a. Eerst te Kalsdonk (1266) en daarna midden tussen de gehuchten in heeft men een kapel en latere parochiekerk gebouwd en daarmee de kern van de gemeente Roosendaal gevormd".

Dit zijn zo maar enkele voorbeelden. Bestudering van de reden, waarom zoveel dorpskerken gelegen zijn of waren buiten de dorpskom, is zeer wenselijk. Daarbij zal men de stafkaart niet kunnen missen. Toen ik hierover sprak met de heer N. van Gameraen uit Aarle-Rixtel, merkte hij terecht op, dat men hiervoor oude stafkaarten nodig heeft. In de moderne tijd is, en wordt nog steeds, de structuur van wegen en wat daarmee samenhangt zózeer gewijzigd, o.a. door verkaveling, dat de vroegere structuur niet meer terug te vinden is.

Slot volgt.

